

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU ESCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

<p>Abonamente: Pe un an: cor. 10. Pe 1/2 an: cor. 5. În străin.: cor. 12. Numărul 50 bani.</p>	<p>REDACȚIA: Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Alexandru Nicolescu, Dr. Alexandru Rusu și Dr. Ioan Coltor.</p>	<p>Redacția și Administrația: »Cultura Creștină«. Balázsfalva.</p>
--	---	--

Sus inimile!

După înălțarea Domnului Hristos la cer, învățăceii „petreceau — după vorba sf. Scripturi — cu o inimă în rugăciune și în cerere“, așteptând împlinirea făgăduinței dumnezeiești: pogorîrea sf. Spirit. „Și dacă s'a umplut ziua Rusaliilor, erau toți, împreună adunați la un loc și s'a făcut repede sunet din cer, ca de suflare silnică, ce vine iute, și a umplut, toată casa unde ședeau... Și s'au umplut toți de Spiritul sfânt și au început a vorbi într'alte limbi, precum le da lor Spiritul a grai“.

*

După publicarea bullei „Christifideles graeci“, făcută anul trecut pe această vreme, inimile noastre erau în aceeaș dispoziție ca și inimile ucenicilor, pe cari îi părăsise Domnul. Prin scrisoarea papală, care înființă noua episcopie, se rupeau din trupul Bisericii noastre române, cu zecile, parohii de acele, a căror dismembrare bisericească constituia una dintre cele mai grele lovituri, pe cari sufletul nostru românesc le îndurase în vremea din urmă. Vijelia pornită pe urma acestei bulle papale turburase toată suflarea românească și tot mai mult se uneau toate glasurile în refremul de o crudă realitate: Domnul — căci cu drept cuvânt ne obișnuisem

să vedem în Roma pe „Domnul“ —, Domnul ne-a părăsit!

Invățăceii lui Isus aveau făgăduință dumnezească, că nu peste multă vreme li-se va da iarăș Domnul, în forma limbilor de foc ale Spiritului sfânt, și cu aceasta se mângăiau și se întăreau nespuse de mult. Noi n'am avut această făgăduință. De aceea nu-i mirare, că turburarea din suflete luase proporții îngrijorătoare, de așa, cât într'o vreme aproape nu mai era nime, care să nu vadă în Biserica română unită, o naie slabă, ajunsă pe băncile de nisip din largul mării. S'au găsit totuși, câteva inimi, cari nu se puteau împacă cu gândul „părăsirii“. Ele spuneau într'una, că Domnul iarăși va să vină, și în nădejea aceasta „petreceau cu o inimă în rugăciune și în cerere“, întocmai ca Apostolii. Crezul acestora era și crezul nostru, visul lor eră și visul nostru. Paginile acestei publicații ne sunt mărturie, că am rămas statornici în credința, că „Domnul iarăș vine“. Am fost clasați pentru aceasta între cei ce sunt de o „adorabilă naivitate“ și de un „optimism puțin apreciabil“, dar aceste supărări n'au putut să clătine credința noastră. Ea dimpotrivă aveà cuvânt să se întărească, căci Roma făceà tot mai mult să se înțeleagă, că nici prin minte nu-i trece să sprijinească năzuințele de maghiarizare prin biserică ale politiceii ungare.

Și „Domnul a venit“, visul nostru s'a izbândit! Ca un sunet din înălțimi, ca mânat „de o suflare silnică, ce vine iute“, așa a străbătut în toate colțurile locuite de Români, vestea sosită din Roma, că bulla odioasă va fi supusă unei revizuirii favorabile Românilor. Și cum știrea aceasta e deplin întemeiată, bucuria ce stârnește ea în sufletul oricărui Român, ia în inimile noastre proporții apostolice. Cum să nu?! S'ar puteà să nu simțim căldură în jurul inimii noastre, când vedem apele cum cresc într'una, și știm, că-i nu-

mai chestie de timp, ca naia Bisericii noastre să fie ridicată de pe băncile de nisip, deschizându-i-se de nou calea largă a unei rodnice activități. Satele românești din Sătmarul martirizat și din Săcuimea încă nemaghiarizată, toate câte vor vrea să vină înapoi, vor trebui să ni-se dea iarăși, dovedindu-se încă odată, că Biserica lui Hristos are altă țintă decât aceea a uniformizării limbilor.

Acelaș Spirit sfânt, care a făcut în ziua celor dintâiu Rusalii minunea, ca Apostolii să grăiască în limbi deosebite, pentruca toate neamurile să-i înțeleagă, — va face acum, credem altă minune — pentru noi tot așa de mare —, aceea de-a uni cu noi pe frații rupți dela sinul Bisericii noastre, în puțința de a se ruga în aceeași limbă Părintelui din ceruri.

REDACTIA.

Gânduri de Rusalii.

Azi, când începutul regenerării bisericii noastre pare a lua un avânt nou, involuntar ne nasc în minte zorile începutului creștinismului, involuntar gândul nostru pleacă spre foișorul din Ierusalim, unde, acum aproape 2000 de ani, Spiritul dătător de viață, în chip ca de limbi de foc, aprindea inimile învățăceilor și-i trimitea să vestească evanghelia nouă, evanghelia iubirii.

Istoria este învățătoarea vieții; în cutele ei vremuite noi vom afla mereu aceleași sbuciumări și svârcolirile acelorași tendințe; doar' împrejurările accidentale se vor schimba, — substanța va rămâneă totdeauna aceeaș. Alți oameni vor fi slugile acelorași patimi și alți apostoli vor fi propovăduitorii acelorași înălțimi.

Prin urmare noii vestitori, vor avea să modeleze în viața și spusul lor viața și spusul mergătorilor înainte în slujba apostoliei și numai așa vor atrage în suflete focul sacru al Spiritului adevărului, care singur poate să învalue inimile, să lumineze mințile și să mistue văpaia întunecată a tuturor pornirilor rele.

Să nu credem noi, că alte mijloace ne-ar putea duce la aceeaș țință și că este altă cale mântuitoare. Dacă ar fi, Mântuitorul ne-ar fi spus-o, evanghelia ne-ar fi arătat-o, biserica ne-ar propovădui-o. Rămâne deci, să acomodăm vechilor concepte vorbe noi și să îmbrăcăm în haine de azi înțelepciunea celor, cari așteptau limbile de foc în Ierusalim. Iar aceștia pe Spiritul îl așteptau *în foișorul*, care a fost mărturie celei dintâiu jertfe euharistice; îl așteptau *împreună cu Maria*, mama lui Isus; îl așteptau statornici *în rugăciune*.

Iată trei lucruri, asupra cărora merită să ne gândim în sărbătoarea pogoririi sfântului Spirit: 1. Dragostea sfintei cuminecături; 2. Alipirea de Vergura Maria și 3. Statornicia în rugăciune.

1. *Dragostea sfintei Cuminecături*. Aceasta este proba de foc a oricărei biserici și a oricărui suflet în special. Este cu neputință, ca o biserică, în care este dogmă prezența reală alui Hristos în sfânta euharistie, să rămână indiferentă față de taina preasfântă a altarului, să uite pe mirele său în chivot. Tot așa este imposibil, ca un suflet, carele ține cu căldură la poruncile crezului său, în care se mărturisește vieța euharistică a Fiului lui Dumnezeu, să nu simtă o adâncă necesitate de-a iubi mult cuminecătura. O biserică, în care grija pâinii îngerești este relegată pe planul al doilea, este o biserică nevrednică de menirea ei, este o mireasă, care și-a uitat numele, care și-a vândut credința.

Și acum o mică reflexie. Oare în biserica noastră românească, cum stăm cu cultul euharistiei, cum este cinstită taina tainelor și prinșonerul de iubire al altarelor noastre, cum se simte la noi în sfânta sfintelor?... Ce întrebări grele și cât de mult se sfiește condeiul a le da un răspuns, care să cadreze deplin cu puritatea unui adevăr istoric! Este însă totuși mai bine să se spună lucrurile limpede, ca să ne gândim la vindecarea răului și să nu vină alții, cari să ne apese degetul pe rana, care, cred eu, mai mult ne doare. La noi bisericile ziua întreagă sunt închise, înaintea iconostaselor noastre nu arde candela vecinică, în foarte multe sate pruncii nu sunt împărțșiși și *maioritatea absolută* a poporului românesc nu știe, n'are idee, că în bisericuțele lui și atunci, când sunt zăvorâte, și atunci, când, la miez de noapte, sătulețul întreg doarme, o inimă veghiază și că inima aceasta este inima lui Hristos, vie, palpitândă în tabernacul. Cuminecați *odată în an* la Paști din

potire, cari și-au pierdut auzul, apropiindu-se de Domnul cu frica, ce li-o inspiră mai mult ignoranța, decât credința într'un Dumnezeu, care se apropie de ei, credincioșii noștri nu simțesc lipsa euharistiei, sufletele lor nu cuprind noțiunea dragostei față de trupul Domnului, lor nu le este foame de pâinea noastră cea *de toate zilele*.

Azi, când pe catedra lui Petru stă un papă, căruia po-poarele i-au dat numele de „pontifex eucharisticus“ în urma insistențelor sale enciclice de-a *readuce* frecvența împărtășirii; azi, când și printre negrii din centrul Africei și printre indienii din America, sunt bărbați și femei, cari primesc cuminecătura în toată ziua; azi, când aproape nu sunt seminare și internate de băeți și de fete, în cari să nu fie introdusă împărtășirea cel puțin odată în săptămână; când prin satele din Austria, Italia, Irlanda și Germania se fac lunar statistice, din cari reese numărul nespus de mare al împărtășitorilor cu trupul lui Hristos; azi, noi suntem tot în vechea ogașe, altarele noastre sunt tot pustii, potirele noastre tot de sticlă și candela noastră tot vecinic stinsă!

Oh Doamne, dar așa nu mai merge, absolut nu mai merge! Avem lipsă de o reînviere, avem lipsă de o premenire. Arhieriei noștri sunt gata. Dovadă cuvântul de introducere al episcopului dela Lugoj, dovadă vorba apăsător spusă, la adunarea generală a reuniunii de misiuni, de mitropolitul dela Blaj. Da, însă trebuie să fim și noi gata, noi preoții și leviții Domnului? Grija cea mai de frunte a noastră să fie grija casei lui Dumnezeu, grija altarelor lui. Protopopii noștri în vizitațiunile canonice, să examineze cu multă băgare de samă vasele și vestmintele sacre și să scarteze fără cruțare tot ce este indecent. Oh, ce rușine, să întri în casa preotului și să le găsești toate curate și apoi să pui piciorul în biserică și să te împedeci în resturi de lumini și de tămâe. În salonul părintelui — lux și în altarul lui Isus Hristos — sărăcie, lipsă și murdărie. Preoții aceștia fac pe laicii noștri de își pierd credința. Ei vor putea afla material bogat de gândit în vorbele aceluia protestant, care după ce a fost făcut primii pași ai întoarcerii sale, văzând pe un preot cum tractează pe Hristos în sfânta euharistie, n'a mai voit să știe de întoarcere, zicând, că noi, dacă am crede, că Fiul lui Dumnezeu este de față în sf. cuminecătură, pe un astfel de preot l-am arde de viu.

2. *Alipirea de Vergura Maria.* Iată adevărata fală a bisericii din răsărit: dragostea maicii Domnului. Și la noi Preacurata își are partea sa din sufletele noastre; cultul ei frumos este și la noi cu multă cinste ținut. Peregrinajele pe la locurile de rugă și postul sântămăriei sunt lucruri, de cari se leagă foarte mult întreg felul de gândire al credincioșilor noștri. Vergura Maria ocupă un loc de frunte în mintea și în inima țaranului român. Azi apoi cultul acesta a început să prindă o formă mai concretizată, prin reuniunile mariane, cari se înmulțesc tot mai mult, cu tot mai multă îndrăzneală. Și de fapt, oamenii parecă s'au convins, că reuniunile mariane sunt astăzi cheia de aur, care deschide porțile credinței vii și practice. Ele string într'un mănunchiu energiile împrăștiate ale credincioșilor și energiile aceste dau roade, cari se cunosc și cari se văd și în înfrumșețarea sanctualelor și în înfrumșețarea sufletelor. Membrii și membrele reuniunilor mariane se spovedesc mai des, se cuminecă mai des și în multe locuri, aproape numai reuniunea mariană supoartă cheltuelile curente ale altarului.

Ar fi de dorit o centralizare a acestor reuniuni, precum și o uniformare mai severă în paragrafii statutelor din diferitele părți. Iar înființarea de reuniuni mariane în sinul studențimii și al fetițelor de școală, pare un lucru de o importanță supremă.

Credem oare noi, că este cu putință, ca acolo unde înflorește cultul conștient al împărătesei ceriurilor, să stagneze acțiunea reînvietoare a Spiritului sfânt, ca acolo unde tronează pietatea față de mama lui Dumnezeu, să nu se deștepte dragostea și alipirea față de Fiul ei?

3. *Statornicia în rugăciune.* Scopul adevărat al bisericii este să stabilească o relațiune de intimitate între cer și pământ, să unească sufletele oamenilor cu sufletul lui Hristos. Inșă legătura aceasta este absolut imposibilă fără de rugăciune și fără de rugăciune statornică. In special apoi, este o absurditate enormă să voești a fi apostol regenerător al turmei lui Hristos, fără de a fi tu însuși înzestrat cu darul rugăciunii. In zilele noastre se pune atâta pond — și cu dreptate se pune — pe purtarea socială și națională a unui preot, durere însă se uită aproape de tot laturea spirituală din menirea acestui apostol. Eșit dintre zidurile seminarului, plin de foc și de credință, el în scurtă vreme se potolește și flacăra de mai înainte se stinge sub spuza rece a unor împrejurări, cari voesc

să-l facă tot mai mult laic și tot mai puțin preot. Și dacă el nu se îngrijește curând să stavilească pornirea aceasta spre povârniș, noi cu durere vom fi martori căderii lui Petru ori poate și păcatului nenorocitului din Iscariot.

Noi ne avem cartea noastră de rugăciune, tipărită în anul acesta din nou, cu slove cetețe, cu ortografia academiei, într'un format mai manubil: *Orologeriul*. Este afară de orice îndoială, că un preot, carele nu-l recitează, nu păcătuește păcat greu; un obligământ strict pentru preoțimea noastră astăzi noi nu avem; dacă conciliul Vatican s'ar fi întrerupt cu trei zile mai târziu, judecând după sentimentele părinților din el, l-am avea; însă și aceea este mai pe sus de orice îndoială, că un preot, care de rugăciune nu voește să știe, de sine însuș își paralizează toată activitatea și își nefericește sufletul, de pe buzele lui nu vom desluși nicicând focul din inima lui, pentru că nu-l mai are.

Un preot este un om al lui Dumnezeu, un om de rugăciune; dacă el se cufundă cu totul în valurile multelor afaceri vremelnice, el va lăsa Orologeriul să-l bată colbul bibliotecii parohiale și cu el va lăsa și pe Dumnezeu, care nu se apropie de cei, cari nu voesc să se apropie de el. Pentru el înțelepciunea cuminte a psalmistului va fi o literă moartă, accentele sublime ale suspinelor din cântările bisericești vor fi melodii neînțelese și tot clocotul de vieață sfântă, ce izbucnește din rugăciunile mânecatului și ale vecerniei, se va pierde nesimțit, bătând la poarta unei inimi de piatră....

Ne apropiem de sărbătoarea Spiritului sfânt. Mângăitorul promis e aproape. Focul lui sacru voește să cuprindă și sufletele noastre. Dacă dorim însă, ca el să vină și „să se așeze întru noi,” să-l așteptăm, cum îl așteptau apostolii: în foișorul sfintei euharistii, la picioarele Vergurei Maria, adânciți în rugăciune caldă. El va bate din aripi de porumb peste sufletele noastre și flacărele lui, în chip ca de limbi de foc, ne vor lumina mințile, ne vor aprinde piepturile și ne vor învăpăia inimile. El va veni la noi, va sălășlui întru noi și mistuind răutățile noastre, ne va face apostoli cumiști, apostoli înflăcărați, adevărați apostoli ai bisericii și ai neamului românesc.

Dr. IOAN COLTOR.

Din istoria bisericească a Maramurășului.

— Episcopul Dosofteiu Teodorovici. —

(IV. Articol final).

După scoaterea din scaun alui Serafin începe o lungă, înverșunată și interesantă luptă, care azi se poate urmări destul de amănunțit, pentru stăpânirea acestui românesc colț de țară. Episcopii Muncaciului aveau vechi pretenții de cucerire și independența bisericească a Maramurășului au considerat-o totdeauna ca o violare a drepturilor lor. Autoritățile calvine ale comitatului aveau interese deosebite de-a lupta împotriva tendențelor rutenești, nu de dragul nostru și al bisericii noastre, ci pentrucă adnexarea Maramurășului la dieceza Muncaciului însemnă unirea lui cu catolicii și deci desfacerea vechilor legături avute cu biserica reformată. Românii, de altă parte, îndemnați și sprijiniți de autoritățile și de guvernul transilvan stăruiau în credința ortodoxă mărturisită până aci, păstrând, firește, și supunerea față de calvini, pe cari au promis-o la sfârșitul anului 1699 sau la începutul celui următor. Mai târziu au intrat în luptă și episcopii din Ardeal Ioan Patachi și Inocențiu Micu Klein cu aceleași tendințe de cucerire, pe cari le aveau și Rutenii.

La începutul anului 1716 în fruntea diecezei Muncaciului a fost așezat episcopul Ghenadie Bizancki. Acestuia i-a succes a câștiga dela curtea împărătească jurisdicție și peste puținii credincioși maramurășeni, cari s'au unit, în urma repetițiilor propagande, cu catolicii. Faptul acesta a fost adus îndată de cancelaria aulică ungară la cunoștința comitatului, care deși s'a declarat gata a se supune poruncilor împărătești, totuș, fiindcă Maramurășul aparține Ardealului, a cerut în 26 Februarie 1716 sfatul guvernului de-acî¹⁾). Intervenția cancelariei ungurești a rămas aproape fără efect, ceace s'a și văzut în curând.

Fratele lui Hodermarszky, Procopiu, având salvus conductus dela consiliul de războiu, merge în comitat și începe cu mare zel opera de convertire la catolicism. Vicecomitele Ladislau Sztoika se opune din toate puterile cercând să-i facă o mulțime de greutăți, iar când a fost tras la răspundere s'a scuzat (în scrisoarea din 16 Maiu 1716) cu motivul curios și

¹⁾ Cziplé, A máramarosi püspökség kérdése p. 119 nr. 80.

interesant: „am făcut tot ce-am putut ca să nu fie știrbită jurisdicția guvernului transilvan și a episcopiei unite din Bălgrad“ (elkövettem minden protestatiót ne praejudicaljon az nagyságos erdélyországi jurisdictionak és a károlyvári kathedrának). Hodermarszky nu s'a lăsat învins și de aceea comitatul cere din nou, în 4 Iunie, intervenția guvernului din Ardeal, protestând „sollemniter per modum sollemnis protestationis“ împotriva tendinței aceuia de-a supune preoții de aci păstoririi unui vlădică din Ungaria călcând astfel în picioare drepturile amintite ale episcopiei unite și ale guvernului ardelean¹⁾.

Motivul a impus. În 6 August guvernatorul scrie cancelariei aulice ardelene să intervină la consiliul de războiu să nu mai sprijinească pe Hodermarszky „care, cum se vede, nu e bine informat cu privire la starea aceluia comitat și a jurisdicției principatului transilvan asupra lui. Din punctul de vedere al Unirii comitatul e supus episcopiei unite ardelene“²⁾. Lui Hodermarszky i-a și succes, cu ajutor militar, a converti vre-o 60 de preoți la Unire, după ce a aruncat pe cei mai primejdioși în temniță³⁾.

La sfârșitul anului următor apare în comitat un nou dușman primejdios, mai mult prin prezența decât prin activitatea sa, pentru propaganda catolică: *Dosofteiu Teodorovici*, cel din urmă vlădică românesc al Maramurășului. Dosofteiu s'a născut, după știrea păstrată de un vechiu istoric rutean, pe la 1648 și astfel în anul când a ajuns în fruntea bisericilor ortodoxe din Maramurăș avea respectabila etate de 70 de ani⁴⁾. A fost consacrat la sfârșitul anului 1717 în Suceava și pe la Crăciunul aceluiaș an și-a început activitatea vlădicească⁵⁾.

¹⁾ Cziplé, o. cit. p. 119—20, nr. 81.

²⁾ Hodinka, o. cit. p. 554—5 nota: „... antefatus dominus episcopus non satis ut apparet, de statu illius cottus et jurisdictione in eum principatus Transsylvaniensis informatus... Respectu etiam unionis Transsylvaniensi episcopo gr.-ritus Valachorum ... subjectos esse (fideles)“.

³⁾ Ibidem p. 556.

⁴⁾ Petrov, Materialy I, 20. „A. 1719, 9 Octobris peracta est inquisitio super eo, qualiter in ecclesia calugerorum Ruthenorum prope pagum Kricsfalva in Marmatia Imago B. M. Virginis flevisse adinventata sit. Est vero tenor inquisitionis juratae sequens: „Primus testis Episcopus Ruthenorum Dosotheus Ugolsky annorum 71.“

⁵⁾ Iezuitul Ravasz scrie în 9 Februarie 1718: „Hodie vel cras, ita loquendo, gravissima incommoda habebunt Illustrissimi domini episcopi Hungariae. Iam enim episcopus illius ritus (schismatici) unus est Munkacsini alter Maramarosi sive in Marmatia“. Hodinka, o. cit. p. 532 nota și 1556.

Rezidența lui eră mănăstirea Uglea și de aceea îl vedem iscălitându-se „*Ugolsky*”¹⁾.

Episcopul rutean Bizanczi a început îndată a lupta cu toate mijloacele pentru a scoate din comitat pe bătrânul său dujman. Ca să-și câștige mai întâiu simpatiile preoțimii și să facă imposibil amestecul autorităților calvine în afacerile bisericești ale credincioșilor uniți, scrie în 1718 curții împărătești arătând persecuțiile și asupririle îndurate de aceștia pentru trecerea lor la unire. Împăratul Carol vedeă în asuprirea unirei o ofensă îndreptată împotriva persoanei sale înșasă (eiusmodi injuriae subditis principis terrae religionem profitentibus illatae ipsum etiam dominantis sicque caesareo-regiae Maiestatis nostrae respectum laederent) și astfel poruncește la începutul anului următor guvernului ardelean să ia cele mai energice măsuri de îndreptare. Acesta scrie în 27 Februarie 1719 comitatului, adnexând și decretul împărătesc, să se abțină dela orice violare a drepturilor și privilegiilor bisericii unite și totodată să pornească o amănușită investigație și să afle: cine a trimis pâra la curtea împărătească, pentruce, și împotriva cui?²⁾ Rezultatele investigației nu le cunoaștem.

În 3 Aprilie 1719 Bizanczi aduce la cunoștința primatului din Strigon, că pe la Crăciunul anului 1717 a venit din Suceava, unde a fost consacrat de mitropolitul schismatic de acolo, un anumit Dosofteiu, care, deși n'are decret împărătesc de denumire, funcționează ca episcop, fiind bine primit de autoritățile comitatene — și-l roagă să intervină la consiliul de războiu să poruncească prin guvernul ardelean căpitanului cetății Hust să-l prindă. Primatele îi răspunde în 21 a aceeaiaș luni, să se adreseze mitropolitului din Agria fiindcă Maramurașul aparține, de drept, acestei dieceze³⁾. Tot atunci a scris — Bizanczi — și comitatului să împiedice activitatea vlădicească alui Dosofteiu. Comitatul trimite scrisoarea, în 13 Maiu, comitelui rugându-l să stăruie pe lângă guvernul

¹⁾ Câteva iscălituri găsește cititorul în lucrarea citată alui Petrov I, 20—21. Într'o singhelie din 29 Iunie 1719 are curiosul titlu: „Dosofteiu din mila lui Dumnezeu arhiepiscop pravoslavnic al Maramurașului, administratorul mitropoliei Moldovei”. (Mitropolitul Moldovei în timpul acesta [1708—1723] eră Gheorghe de Agapia!)

²⁾ Cziple, o. cit. p. 122—4 nr. 85.

³⁾ Hodinka, o. cit. p. 556.

transilvan să nu lase a i-se știrbi jurisdicția, ce o are asupra Maramurășului¹⁾.

Vlădica rutean pierzându-și răbdarea s'a adresat de-a dreptul curții împărătești și astfel Carol III dă în 22 August un decret prin care supune bisericile de rital grecesc din Maramurăș jurisdicției episcopiei Muncaciului și poruncește autorităților comitatene să împiedice orice activitate episcopească alui Dosofteiu²⁾.

Decretul a fost prezentat și comitatului, care l-a luat la cunoștință numai în 14 Maiu 1721³⁾. Probabil întârzierea aceasta a fost cauza de Bizanczi a scris, în 27 August 1720, cancelariei aulice rugându-o să poruncească baronului Kuckländer, căpitanul cetății Hust, să-i pună la dispoziție puterea armată, dacă nu-i va succede a execută decretul împărătesc cu mijloace mai blânde.

Decretul eră într'adevăr greu de executat. Deși consiliul de rășboiu în urma îndrumărilor primite dela cancelaria aulică a dat lui Kuckländer împuternicirea de-a folosi în caz de lipsă forța armată, acesta n'a putut isprăvi nimic. Dosofteiu se bucură de sprijinul puternic al funcționarilor comitatului și mai ales al comitelui Iosif Bethlen, care, spune Kuckländer, a primit dela vlădica în schimbul acestui sprijin 100 floreni. De aceea în 21 Martie 1721 Bizanczi recurge iarăș la ajutorul primatelui. La îndemnul acestuia mitropolitul Agriei, Gh. Erdödy, îi dă în 5 August scrisori de recomandăție, cu cari Bizanczi însuș a mers în Maramurăș și a început a predică unirea. Trecerea lui prin comitat a fost o adevărată cale de triumf. In 24 Decemvrie vesteă cu mare bucurie primatelui, că numărul preoților uniți a crescut dela 60, câți erau până aci, la 144⁴⁾.

Comitatul eră silit să privească neputincios cucerirea catolicismului și singura rezistență pe care o puteau opune eră sprijinirea lui Dosofteiu. In curând însă acesta și-a câștigat un nou dujman, pe vlădica unit din Ardeal, Ioan Patachi.

¹⁾ Cziplc, o. cit. p. 125, nr. 89.

²⁾ Hodinka, o. cit. p. 557. Decretul împărătesc la Cziplc, o. cit. p. 125—7 nr. 90.

³⁾ Cziplc, o. cit. p. 127 nr. 91.

⁴⁾ Hodinka, o. cit. p. 557, unde lucrurile sunt expuse pe baza documentelor inedite.

Am amintit mai sus, că atât vicecomitele Ladislau Sztoika cât și guvernul transilvan au protestat împotriva activității în Maramurăș alui Procopiu Hodermarszky și din motivul, că comitatul „din punctul de vedere al Unirei“ aparține episcopiei ardeline. După moartea lui Atanasie Anghel a urmat în scaunul acestei episcopii o lungă vacanță, iar iezuiții, cari conduceau afacerile bisericii unite, nu-și băteau capul cu știrile din Maramurăș.

Ajungând în 1721 în scaunul arhieresc Ioan Patachi, acesta a început îndată lupta pentru a i-se recunoaște drepturile vlădicești și asupra Românilor uniți de aci. În 1723 scrie în chestia aceasta primatului din Strigon, care intervine în 19 Noemvrie la guvernul din Ardeal, iar acesta aduce la cunoștința comitatului, că Maramurășul nu aparține jurisdicției Muncaciului ci celei a Făgărașului. Primatului i-se adresează în 24 Octomvrie 1723 și Bizanczi, cercând să-și apere drepturile de stăpânire a Maramurășenilor. Primatele îl îndrumă în 19 Noemvrie la mitropolitul din Agria. Astfel Bizanczi îi scrie acestuia rugându-l să-i promită a porni o investigație pentru ași dovedi drepturile, cari le are asupra comitatului. Cererea i-a fost ascultată și investigația s'a început în Martie 1725 sub conducerea lui Procopiu Hodermarszky și a călugărului minorit Albert Kovács. Au fost ascultați abia 38 de preoți dintr'un singur protopopiat, un număr absolut insuficient, fiindcă în Maramurăș erau pe timpul acela cel puțin de cinci ori atâta, — căroră li-s'au pus următoarele întrebări: Avut-au episcopii Muncaciului, înainte de Stoica, jurisdicție asupra Maramurășului? Avut-a Atanasie Anghel jurisdicție asupra lui Stoica și a credincioșilor de aici? Cine a unit Maramurășul Atanasie Anghel sau Hodermarszky? Când a venit Bizanczi în comitat, pe timpul când scaunul episcopesc eră vacant sau pe timpul când Dosofteiu eră dejă aci? Și, în sfârșit, au Maramurășenii ceva împotriva păstoririi episcopului rutean? Preoții au răspuns, că Maramurășul a fost supus de pe timpul lui Vasile Tarassovici Muncaciului; că Atanasie Anghel n'a avut jurisdicție nici asupra comitatului nici asupra lui Stoica; că nu el a propagat unirea ci Hodermarszky și că sunt îndestuliți cu păstorirea episcopului rutean.

Patachi nefiind mulțumit cu rezultatul investigației a apelat la nunțiatul apostolică din Viena, care a cerut în 14 Aprilie (1725) părerea Congregației de propaganda fide din

Roma. Aceasta răspunde în 7 Maiu, că episcopia Făgărașului a fost întemeiată în 1721 pentru credincioșii uniți *din Ardeal*, iar vicariatul apostolic al Muncaciului a fost întemeiat la 1689 pentru credincioșii uniți din dieceza Muncaciului și din *alte părți ale Ungariei*. Întrebarea e deci: cui aparține Maramurășul, Ardealului sau Ungariei? În 1727 Patachi a murit și astfel chestiunea a rămas nerezolvită, iar Bizanczi a continuat a păstori, prin vicarul său, bisericile unite din Maramurăș¹⁾.

Dacă cei 38 de preoți s'au declarat mulțămiiți cu păstoria lui Bizanczi, au fost și de aceia, cari au îndrăznit ași arăta nemulțămirea pe față. La începutul anului 1725 protopopul din Giulești, Vasile Rednic, protestează în numele său și al altor preoți împotriva episcopului dela Muncaci, care cearcă să atragă preoții pe partea sa cu jurăminte, iar dacă în feiul acesta nu-i succede, cu pedepse nelegale. Guvernatorul Ardealului, Kornis, trimite protestul, în 23 Februarie, comitatului poruncindu-i să dea „suplicanților“ ajutorul cuvenit²⁾. Protestul acesta n'a avut nici un rezultat pentrucă peste câteva zile s'a început investigația amintită.

Patachi n'a stăruit numai pentru scoaterea Maramurășului de sub păstoria lui Bizanczi ci și pentru împiedecarea activității bătrânului vlădică Dosofteiu, care hirotoniă pe ascuns, contrar dispozițiilor sfintelor canoane, preoții din dieceza Făgărașului. La intervenția lui Patachi guvernatorul Sigismund Kornis și Sigismund Kun scriu în 18 Noemvrie 1726 comitatului să-l prindă pe Dosofteiu și să-l trimită „sub honesta custodia“ la Cluj³⁾.

Ducerea lui Dosofteiu „sub honesta custodia“ la Cluj, despre care vorbește comitatul în 12 Decemvrie, a fost o simplă formalitate împotriva lui și pentru ca guvernul să dovedească, că se poartă cu cuvenitul respect față de poruncile curții împărătești din Viena. De aceea vedem, că Dosofteiu reîntors în Maramurăș și-a continuat activitatea arhierască fiind ca și până aci ocrotitorul candidaților de preoție fără pregătire suficientă, pe cari îi hirotoniă chiar și împotriva

¹⁾ Documentele privitoare la chestia aceasta nu sunt încă publicate și astfel am fost silit să mă folosesc de espunerea bazată pe material documentar inedit alui Hodinka, o. cit. p. 559-61.

²⁾ Cziple, o. cit. p. 130-2 nr. 97.

³⁾ Ibidem p. 135-6, nr. 101 și 102.

celor mai energice proteste. Altă importanță nu i-se poate da nici hotărîrii din 18 Octomvrie 1728 a comitatului de-a depune pe toți preoții denumiți de el.

În 15—17 Noemvrie 1728 se ține un sinod al bisericii unite ardelene la Cluj-Mănăstur sub presiunea lui Adam Fitter, rectorul colegiului iezuit din Cluj. Părinții adunați aci hotărâsc, în ziua a treia a soborului, a scrie guvernului ardelean, ca să împiedece pe „episcopul schismaticilor din Maramurăș” de-a mai hirotoni preoți ardeleni. Sinodul amintește și de-o promisiune pe care Dosofteiu ar fi făcut-o lui Patachi în sensul acesta¹⁾ Guvernul intervine scriind în 26 Noemvrie autorităților comitatene să ia toate măsurile necesare, ca să nu se mai întâmple astfel de abuzuri și să aducă la cunoștința vlădicului, că dacă va mai hirotoni preoți străini, va fi aruncat în temniță (arestomban tétetik), iar pe ardelenii, cari merg la el la hirotonisire să-i prindă și, sub pedeapsa „amissionis honoris et officii”, să-i trimită paterului Fitter la Cluj. În 20 Decemvrie guvernul transilvan intervine din nou poruncind acelaș lucru cu adausul, că Dosofteiu dacă nu va respecta poruncile acestea să fie trimis, firește „sub honesta custodia”, la Cluj înaintea feții aceluiaș pater iezuit, Adam Fitter²⁾.

Ajungând, în 1729, Inocențiu Micu Klein în fruntea bisericii române din Ardeal, Dosofteiu trimite pe un fiu de al său și pe un protopop la el rugându-l să-i permită a se retrage în vre-o mănăstire promițându-i că se va abșține, pe viitor, cu desăvârșire dela hirotonirea candidaților de preoție. Câtva timp s'a ținut de promisiune. Mai târziu însă a început din nou să hirotonească persoane nepotrivite și fără învățătură, supuse episcopiei Făgărașului (indignos idiotas, rudes et inhabiles ad se venientes et jurisdictioni Fogarasiensi subjectos promiscue ordinavit). De aceea Klein scrie în 1730 împăratului Carol, care îndrumă, în 26 Octomvrie a aceluiaș an, guvernul ardelean, să poruncească comitatului a supraveghea strict activitatea lui Dosofteiu. Guvernul întrevine în 14 Februarie a anului următor scriind autorităților comitatene să poruncească încă odată „semel pro semper” — „neascultătorului și bătrânului vlădică schismatic” (szófogadatlan, vén schismaticus püspöknek), să se abștină dela ori ce fel de activitate vlădi-

¹⁾ I. M. Moldovanu, Acte sinodale. Blaj 1872, II, p. 105.

²⁾ Cziple, o. cit. pp. 139—41 nr.ii 108 și 109. Cfr. și Petrov, Materialy I, 23—4.

cească și mai ales să nu mai hirotonească și așeze preoți, și dacă nu se va supune să-l prindă și să-l dea în mâna comandantului cetății Hust¹⁾.

Terminând astfel cu Dosofteiu, episcopul Inocențiu Klein a cercat să-l scoată din Maramurăș și pe Bizanczi. În 1731 scrie atât primatului din Strigon cât și Congregației de propaganda fide din Roma, protestând împotriva amestecului episcopului rutean în afacerile bisericești ale Maramurășului, care aparține jurisdicției vlădiciei Făgărașului. Congregația și primatele l-au provocat să-și dovedească drepturile, care zicea, că le are asupra acestui comitat. Klein a și adus următoarele dovezi: Maramurășul a aparținut și pe timpul „schismei” episcopiei românești din Ardeal, ceea ce apare limpede din faptul, că preoții de aci au dat catedralic episcopilor ardeleni și că la 1679 s’au unit și ei împreună cu vlădica de atunci, a cărui autoritate au recunoscut-o, cum au recunoscut și pe alui Patachi; apoi episcopia ardeleană are diplome împărătești, în cari se spune, că jurisdicția sa se extinde asupra Ardealului și a *părților adnexe*, deci și asupra Maramurășului, și în sfârșit, episcopia Muncaciului nici nu există²⁾. La argumentele aceste Bizanczi a răspuns îndată, că Atanasie Anghel n’a avut nici o jurisdicție asupra Maramurășului, unde, pe timpul acela, eră vlădică Iosif Stoica, și nu se poate dovedi cu nimic, că înaintașii aceluia — ai lui Atanasie — ar fi păstorit vre-odată credincioșii acestui comitat, ci dimpotrivă, se poate arăta cu documente autentice, că Maramurășul a fost supus episcopilor dela Muncaci; apoi vicariatul său se află pe teritorul episcopiei de Agria și pe acelaș teritor se află și Maramurășul și deci cu tot dreptul aparține jurisdicției sale³⁾.

Roma nici acum n’a rezolvit chestia. A rezolvit-o însă în curând dieta ardeleană din 1733 ridicând la valoare de drept decretul împăratului Carol VI, prin care Maramurășul a fost adnexat Ungariei, și astfel Românii de aci au trecut definitiv sub păstoria episcopilor ruteni dela Muncaci⁴⁾.

După evenimentele acestea ne mai întâlnim o singură dată cu numele bătrânului și neastâmpăratului vlădică Dosofteiu,

¹⁾ Cziple, o. cit. p. 141—3. Cfr. Hodinka o. cit. p. 558.

²⁾ Episcopia Muncaciului a fost canonizată numai în 1771. Până atunci eră „vicariat apostolic“.

³⁾ Hodinka, o. cit. pp. 561—3.

⁴⁾ Dr. Augustin Bunea, Episcopul Ioan Inocențiu Micu Klein. Blaj 1900 p. 10.

în toamna anului 1733, când se face cea din urmă intervenție, — acum din partea locotenenței regești, prin contele Ioan Pálffy — la autoritățile comitatene pentru al opri dela vechiu-i obicei de-a hirotoni preoți¹⁾).

De aci înainte, slăbit de bătrânețe — avea 85 de ani! — și de sbuciumul unei vieți atât de agitate, s'a retras în liniștea blândă a unei modeste și simple chilii dela mănăstirea Uglea unde s'a stins în vara anului 1735. Cu moartea lui se încheie o epocă interesantă din istoria luptelor pentru independență a Românilor maramurășeni.

După moartea lui Dosofteiu, protopopul Ioan Stoica din Drăgăști a adunat preoțimea română și ruteană, care rămase statornică în credința ortodoxă la un sobor electoral în Sighet pentru a-și alege un nou vlădică. Mișcarea a fost însă înăbușită de episcopul dela Muncaciu Ștefan Olsavszki, care a scris curții din Viena și autorităților comitatene²⁾, cerând împiedecarea executării acestor planuri îndrăsnețe, ceea ce, firește, s'a și întâmplat și astfel Maramurășenii au fost siliți să se mulțamească cu o păstorire străină, care a stins în ei orice avânt național, până târziu, la mijlocul veacului al XIX-lea, când au fost scoși de sub jurisdicția vlădicilor Muncaciului și adnexați la episcopia românească unită a Gherlei, înființată la 1853.

ZENOVIE PĂCLIȘANU.

Tipicul serviciului liturgic arhieresc.

Sfânta liturghie.

(II)

8. Ceteirea apostolului și a evangheliei.

Când se întorc preoții în altar, iese cetețul apostolului și urcă amvonul, în jurul cărui stau cei patru acoliți. Imediat după aceasta, iese din altar, pe ușa de miazăzi, pedistul și se postează lângă ușa împărătească.

După ce corul a terminat *Intreit-sfântul*, diaconii vin în ușa împărătească și cel dintâiu zice: *Să luăm aminte . . .*,

¹⁾ Cziplu, o. cit. p. 144 - 5 nr. 113.

²⁾ Scrisoarea adresată comitatului e publicată la Petrov, o. cit. I, pp. 25 - 6.

iar arhiereul, mergând tot acolo, zice: *Pace tuturor*; ia toiagul și merge printre preoți, ferindu-se aceștia puțin la o parte, și printre partea de miazănoapte a altarului și se așează pe scaunul de sus, în apsidă. Acolo merg și alți concelebranți, așezându-se după demnitate pe scaune, de sunt. Pedistul merge în altar pe ușa de miazănoapte, și se postează de-a stânga arhiereului. În timpul acesta, cetețul cetește prohimenul apostolului, apoi diaconul al II-lea zice: *Înțelepțiune*. Cetețul anunță locul, de unde e luată pericopa; diaconul cel dintâiu zice: *Să luăm aminte*, iar lectorul cetește pericopa. Plinindu-se cetirea apostolului, arhiereul, de pe scaunul de sus, zice: *Pace ție*. Corul: *Intru mulți ani...* apoi: *Aliluia*. Clericul, care a cetit apostolul, merge pe ușa de miazăzi de-a dreptul la arhiereu, unde îngenunche, sărută mâna, apoi se întoarce la locul obișnuit.

Pe timpul cântării: *Aliluia*, diaconii iau tămâierele și mergând pe lângă părțile de miazăzi și miazănoapte ale prestolului, când ajung față 'n față cu arhiereul, cer binecuvântare. Apoi iar se întorc, pe unde au mers, înaintea prestolului și tămâiază de trei ori. După aceasta merg iar înaintea arhiereului și-l tămâiază, apoi ies pe ușa împărătească și tămâiază iconostasul și presbiteriul. Diaconii, terminând tămâierea bisericii, tămâind, se întorc în altar și merg direct înaintea arhiereului (carele se află tot pe scaunul de sus), îl tămâiază, apoi se reîntorc la locul lor, unde dau tămâierele crâșnicului.

Acoliții după terminarea tămâierii presbiteriului merg la ușa împărătească, unde făcând închinăciune spre altar, se postează doi de-a dreapta, doi de-a stânga, stând față 'n față.

Diaconul I, după ce dă tămâierul crâșnicului, ia evanghelia și merge la arhiereu, unde îngenunche și cere binecuvântare, zicând: *Binecuvântă, dispunătorule...* Arhiereul, binecuvântându-l în chipul crucii, zice: *Dumnezeu prin mijlocirea Sfântului...* Apoi diaconul, întorcându-se, iese împreună cu celalalt diacon prin sfintele uși și merg între acoliți pe amvon, unde se postează față 'n față. Diaconul al II-lea ține evanghelia deschisă, iar cel dintâiu cetește. Când merg daconii către amvon, arhiereul merge în ușa împărătească, cei doi preoți de lângă el stau între ușa împărătească și masa altarului. Pedistul iese pe ușa de miazăzi și stă lângă ușa împărătească. Cel dintâiu preot zice: *Înțelepciune, drepți, să ascultăm sf. evanghelie*. Arhiereul zice: *Pace tuturor*, corul cântă: *Intru mulți ani...* Diaconul I: *La cetirea sf. evanghelii dela...*

Corul: *Mărire fie...* După ce arhierul dă *pace*, se întoarce spre altar, și preotul de-a dreapta îi ia mitra de pe cap, iar cel de-a stânga, care zice: *Să luăm aminte*, îi pune pe cap capușul. Arhierul după aceasta se întoarce cu fața către popor și așteaptă sfârșitul evangheliei. După terminarea cetirii sf. evanghelii un preot ia capușul de pe capul arhierului, iar altul îi așază mitra, apoi luând arhierul dihero-triherele, binecuvântă cu ele și le dă preoților, iară el ia sf. evanghelie din mâinile diaconului II, care a adus-o de pe amvon deschisă și sărutându-o, arhierul, o pune pe masa altarului. De odată cu diaconii se întorc dela amvon și acoliții, cari, făcând închinăciunile obișnuite, intră în altar: doi pe ușa de miazănoapte, iar ceialalți doi pe ușa de miazăzi.

După cetirea sf. evanghelii, arhierul rostește predica de pe amvonul arhieresc, unde merge urmat de pedist. După predică corul cântă: *Intru mulți ani...* Atunci diaconii, ieșind din altar în locul obișnuit, cetesc ectenia duplicată: *Să sicem toți din tot sufletul...*

9. Intratul cel mare.

Dacă nu e predică, diaconii cetesc ectenia duplicată imediat după cetirea sf. evanghelii. Când se cetește ectenia aceasta, arhierul, luându-și Liturgierul, merge, printre preoți și partea de miază noapte a mesei altarului, pe scaunul de sus, unde îl urmează și pedistul. La eschiamățiunea: *Că îndurat și iubitor de oameni ești...*, preotul cel dintâiu pune evanghelia la o parte, făcând cruce cu ea; la eschiamățiunea: *Ca și aceștia împreună cu noi să preamărească...* întinde antimisul. La eschiamățiunea: *Că fie să cuvine...* face cruce cu trapezul — dacă este — și-l pune la o parte. La ectenia: *Iară și iară...* arhierul se reîntoarce, tot pe acelaș loc, la masa altarului și rostește eschiamățiunea: *Că sub domnirea ta fiind pășiți pururea...* ia buretele, face cruce cu el și sărutându-l, îl pune în partea de-asupra a antimisului. — Pedistul merge la locul lui.

Corul cântă cântarea Heruvimilor, arhierul cu concelebranții recitează rugăciunea: *Nimeni din cei legați...* Diaconii pe timpul recitării acestei rugăciuni tămâiază. Când clericul, care poartă spălătorul și vasul cu apă, apoi cel cu ștergarul și cel cu toiagul — observă, că recitarea rugăciunii se

apropie de capăt, ies cei dintâi doi pe ușa de miazănoapte, cel din urmă pe cea de miazăzi și stau înaintea ușii împărătești. Arhiereul după recitarea rugăciunii Heruvimilor merge în ușa împărătească, unde-și spală mâinile. După spălare, arhiereul se întoarce la prestol, unde preotul cel de-a dreapta îi ia mitra, iar cel de-a stânga îi pune capuțiul, apoi recitează de 3-ori, cu mâinile ridicate, cântarea Heruvimilor, închinându-se după fiecare. Simultan fac aceste și concelebranții.

Clericul cu spălătorul și cel cu ștergarul se reîntorc tot pe ușa de miazănoapte în altar, iar cel dela toiag rămâne acolo lângă ușă. Arhiereul, după recitarea cântării Heruvimilor, primește iarăși mitra și vine în ușa împărătească, unde binecuvântă cu mâna fără a zice ceva, ia toiagul și merge la masa proscomediei. Clericul dela toiag încă merge acolo pe ușa de miază noapte.

Proscomedie până la: *Amintește, Dispunătorule, iubitorule de oameni, toată episcopia dreptcredincioșilor...*, o face unul dintre preoți încă înainte de primirea arhiereului în biserică. Făcând amintirile ce voiește, dar fără a tămâia și acoperi celea puse înainte. Tot atunci pun părțile pe disc și ceialalți concelebranți. Arhiereul continuă de aici. Tămâiază și acopere darurile, ajutat fiind de diaconi. După ce termină cu amintirile, diaconul I. zice, punând tămâie în tămâier: *Binecuvântă, dispunătorule, tămâia, și: Domnului să ne rugăm.* Arhiereul recitează rugăciunea tămâiei: *Tămâie-ți aducem ție...* Diaconul I: *Domnului să ne rugăm.* Arhiereul, tămâind steluța, o pune deasupra discului, zicând: *Și venind steaua...* Diaconul: *Domnului să ne rugăm,* arhiereul, tămâind acoperemântul discului, îl așază peste steluța, zicând: *Domnul a împărățit...* Diaconul: *Domnului să ne rugăm. Acopere...* Arhiereul, tămâind „aerul“, acopere discul și potirul, zicând: *Acopere-ne...* După acestea arhiereul, luând tămâierul, tămâiază proscomedie, zicând de trei ori: *Bine ești cuvântat...* iar diaconul I zice tot de 3 ori: *Totdeauna, acum...* După ce se închină de trei ori, zice diaconul I: *Pentru onoratele daruri...* iar arhiereul recitează rugăciunea: *Dumnezeule Dumnezeul nostru...* Pe urmă fac deslegarea prescrisă.

După terminarea proscomediei, preotul cel din stânga arhiereului îi ia mitra de pe cap și pune capuțiul. Arhiereul dă aerul diaconului II., diaconului I îi dă discul, celui dintâi preot îi dă potirul, iar preotul al doilea ține mitra, cei doi

preoți mai mici după demnitate iau diherul și triherul. (În Joia mare unul dintre ceilalți preoți poartă vasul cu mirul încă neconsacrat). După aceasta pleacă procesiunea, mergând înaintea clericul cu toiagul, apoi acoliții, diaconii și preoții, începând cu cei mai mici. Arhiereul nu iese din altar, ci dela masa proscomediei merge în ușa împărătească. Pedistul ajungând la ușa împărătească, se închină și se postează în presbiteriu de-a dreapta ușii. Acoliții, după închinare, stau câte doi față în față înaintea ușii împărătești.

Când pleacă procesiunea, diaconul I zice: »*Pe voi pe toți...*«, corul: *Amin*. Preotul cel dintâi: *Pe (arhi)episcopul nostru...* diaconul al II: *Totdeauna...* Diaconii intră pe ușa împărătească în altar. Cel dintâiu dă discul arhiereului, care pomeneste pe *Pontifcele* și iarăși dă discul diaconului, care zicând: *Totdeauna...*, îl așează pe masă. Preotul cu mitra zice: *Pe arhieria ta s'o pomenescă l'omnul Dumnezeu întru împărăția sa*, diaconul II: *Totdeauna...* Când se face această pomenire, preotul cel dintâiu, mergând printre ceilalți preoți, dă arhiereului potirul și se postează lângă iconostas, de partea de cătră miazănoapte a ușei împărătești. Arhiereul, luând potirul, zice: *Pe împăratul și regele nostru...* și celelalte pomeniri, întregind diaconii, pe rând, fiecare pomenire cu: *Totdeauna...* După pomeniri arhiereul pune potirul pe masa altarului. Preoții, cari s'au postat dela ușa împărătească cătră amvon câte doi — în partea de cătră altar cei mai mici —, încă intră în altar, începând cu cei dintâi după demnitate și se așază fiecare la locul său. Cei mai mici (după demnitate) pun dihero-trihelele la locul lor. După ce s'au terminat troparele: *Iosif cel cu bun chip...* și s'a tămâiat, se fac amintirile prescrise în Liturgier (ed. din 1905, p. 97—98). După toate acestea un preot ia capușul de pe capul arhiereului și altul îi pune mitra¹⁾.

¹⁾ Hirotonirea diaconului întru preot se face după cântarea Heruvmului. Diaconul acesta nu merge în altar la „Intratul mare“, ci rămâne în presbiteriu, de unde, după Intrat îl conduc 2 diaconi până la ușa împărătească. Cei 2 diaconii au în mână dihero-trihelele. Celce vrea să se hirotonească face 3 mătanii, când diaconul I zice: *Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu puterea Spiritului sfânt...* În ușa împărătească îl iau 2 preoți, împreună cu dihero-trihelele, încunjură cu el prestolul de 3 ori, când sărută masa și omoforul și genuncherul episcopului. Corul cântă: *Sfinților Martiri...* După a 3-a încunjurare, ingenuche, punându-și capul

Diaconii ies din altar pe ușile laterale și terminându-se partea II-a a cântării Heruvimilor, zic ectenia: *Să plinim rugăciunile noastre Domnului...*

10. Sărutarea păcii și Simbolul credinței.

După citirea eschiamațiunii: *Cu îndurărilor...*, arhiereul din ușa împărătească binecuvântă cu dihero-trihelele, apoi se închină de 3 ori la altar, sărută după rubrică deasupra discului și a potirului și masa, apoi se sărută pe umeri cu preoții vecini, zicând: *Hristos în mijlocul nostru*, iar ei răspunzând: *Este și va fi*. Aceasta sărutare o îndeplinesc și ceilalți preoți (vecin cu vecinii săi).

După aceasta iau mitra de pe capul arhiereului, iar acesta își pleacă capul deasupra mesei altarului și zice *Simbolul credinței*, în taină, ținând cei doi preoți vecini „aerul“ deasupra capului lui. Cu vocea înaltă recitează Simbolul credinței un diacon, stând pe amvonul din presbiteriu cu fața către popor, iar celalalt diacon stând înaintea ușii împărătești. După Simbolul credinței „aerul“ se împătură și se pune pe evanghelie.

Diaconul: *Să stăm bine...*, corul cântă: *Îndurarea păcii...*

În timpul acesta pedistul iese pe ușa de miazăzi și merge lângă ușa împărătească, iar diaconii intră în altar pe ușile laterali. Arhiereul, mergând spre ușa împărătească, zice: *Darul Domnului...* Corul: *Intru mulți ani...* Arhiereul, ridicându-și mâinile și întors fiind către popor, zice: *Sus să avem inimile!* După ce corul termină: *Avem către Domnul*, arhiereul își lasă mâinile în jos și zice, întorcându-se la altar: *Să mulțămim Domnului.*

Pedistul merge în altar pe ușa de miazănoapte, corul cântă: *Cu vrednicie...* Arhiereul și concelebranții se roagă în taină: *Cu vrednicie...* Arhiereul: *Cântarea de învingere...* iar diaconul I ia steluța de pe disc, face cruce cu ea deasupra discului și o pune pe „aer“. Corul: *Sfânt, Sfânt, Sfânt...* Acoliiții ies din altar, încunjură feșnicele, fac închinăciune apoi

pe mâinile așezate pe prestol. Arhiereul îi impune mâinile și cetește forma. În timpul acesta îngenunche tot poporul. După cetirea rugăciunilor, nou hirotonitul se ridică. Arhiereul îl îmbracă în ornatele preotului, zicând la fiecare ornat: *Vrednic este*. Aceasta o cântă și corul. Apoi, cu arhiereul și cu preoții concelebranți după îmbrăcare se sărută pe umeri, zicând cel mai mare: *Hristos în mijlocul nostru*, iar el răspunde: *Este și va fi* — și continuă sf. liturghie cu ceilalți.

se postează înaintea iconostasului: doi de-o parte și doi de alta, cu fața spre altar, unul lângă altul. Arhiereului i-se ridică mitra de pe cap și i-se pune capușul. În decursul imnului serafic arhiereul și concelebranții recitează, cu mâinile ridicate, rugăciunea: *Cu acestea fericite puteri...*, după care își depune și capușul. Binecuvântă pâinea de pe disc și zice cu vers înalt, iar ceialalți preoți, simultan, cu vocea submisă: *Luăți mâncați...* Apoi se închină cu toții, și binecuvântând potirul, zice cu voce înaltă, iar concelebranții tot cu vocea submisă: *Beți dintru acesta toți...* Corul: *Amin*. Arhiereul și preoții se roagă în taină: *»Aducându-ne aminte...*, la sfârșitul căreia zice arhiereul: *Ale tale dintru ale tale...*, atunci diaconul I prinde cu mâinile cruciș discul și potirul și înălțându-le face cruce cu ele. Corul: *Pe tine te lăudăm...*

Arhiereul cu ceialalți concelebranți zice rugăciunea: *Încă-ți aducem ție...*, după care zice de 3 ori, cu mâinile ridicate, troparul: *Doamne, celace pe preasfântul tău Spirit...*, împreună cu stihurile: *Inimă curată...* și.. *Nu mă lăpădă pe mine...* apoi urmează binecuvântările prescrise (Lit. p. 107).

După ce se face pomenirea (Liturg. p. 108) și se termină rugăciunile: *Pentruca să fie...* și: *Încă-ți aducem ție...*¹⁾ se pune pe capul arhiereului mitra, iar el, tămâind, zice: *Mai ales pentru preasfânta...* Corul cântă *Axionul*.

Când corul cântă *Pe tine te lăudăm...* acoliții intră în altar, întorcându-se pe unde au venit. În timpul axionului se fac amintirile, după cari urmează eschiamățiunea, zicând arhiereul: *Intâi amintește, Doamne, pe Papa...* și imediat după eschiamățiunea rostită de arhiereu, preotul de-a dreapta lui repețește eschiamățiunea aceasta, înlocuind pe pontificele cu episcopul²⁾. Diaconul I zice: *Și pentru toți și pentru toate*. Corul: *Și pentru toți și pentru toate*. Arhiereul și preoții se roagă: *Adu-ți aminte, Doamne...*, după care un preot zice eschiamățiunea: *Și ne dă nouă...*, corul: *Amin*.

SENIOR.

¹⁾ După săvârșirea Sfințelor, nou hirotonitul își spală mâinile și merge la arhiereu, dela care primește Preasf. Corp alui Hristos, ținându-l în mâna dreaptă, așezată pe cea stângă.

²⁾ Fiecare din preoții nou ordinați la prima liturghie amintesc, pe rând și cu voce înaltă, pe episcopul, care i-a hirotonit.

INSEMNĂRI.

În jurul reuniunilor de femei. Pe zilele de 16 și 17 Iunie a. c. la sărbătorile Rusaliilor, e convocat în Brașov primul congres al reuniunilor femeilor române din Ungaria cu scopul de-a înființa o Uniune a femeilor române din patrie. Obiectele, ce se vor pertracta în acest congres, sunt: a) problema educațiunii fiicelor noastre; b) cultivarea sentimentului religios și îngrijirea locașurilor sfinte; c) cultivarea industriei naționale femeiești și păstrarea și perfecționarea motivelor naționale; d) educațiunea sistematică în gospodăria și industria casnică; e) instituțiunile filantropice anume: îngrijirea bolnavilor, a celor lipsiți și a celor săraci; f) chestiunea înființării unui mare orfelinat.

Idea unei organizații largi, puternice și înțelepte a femeilor române în scopul cooperării lor cât mai intensive la mântuirea și înălțarea neamului e o idee măreață, care, contemplată în cadre mai înguste, a fost discutată înainte cu vre-o doi ani și de reuniunea femeilor române din Blaj. Noi, cari am militat mult pentru înființarea ăstorfel de reuniuni și pentru organizarea acelora, avem o mare mulțumire sufletească și ne bucurăm sincer, când vedem, că idea aceasta se va realiza în urma chemării calde a reuniunii femeilor române din Brașov, căreia îi revine meritul de-a fi avut voința și curajul, să facă primul pas hotărîtor în aceasta chestiune de capitală importanță.

Fiecare din problemele, cari se vor discuta la congres, e nu numai potrivit și norocos aleasă, ci și de actuală necesitate. E adecă timpul suprem, ca poporul nostru să aibă mame înțelepte, cruțătoare și pricepute în a da fiilor o educație pe cât de creștinească pe atât de națională și rațională. Pentru un popor sărac și desconsiderat „morală este cel mai bun sfetnic și cea mai bună igienă“, pentru a putea delătură piedecile și greutățile, ce i-se pun în calea înaintării, iar un popor, care a bătut o bună parte din drumul progresului intelectual și economic, nu trebuie să uite de baza înălțării sale, care nu poate fi decât morală.

De aici nizuințele mari ale altor neamuri de a-se îngriji prin reuniuni de instruirea, educarea și controlarea fetelor, a servitoarelor, a muncitoarelor din fabrici și a educatoarelor,

păzindu-le mai ales de hienele moralității și în aceeași vreme îngrijindu-se și de binele lor material prin multele reuniuni filantropice.

Baza de existență a bisericii, a statului și a neamului e familia. Ea influențează asupra întregii vieți a indivizilor: »*că de este pârga sfântă, este și frământătura, și de este rădăcina sfântă, sunt și ramurile*» (Rom. 11, 16). Sfințenia frământăturii și a rădăcinii atârnă mai mult dela femeie, dela cultura ei, dela fidelitatea ei pentru soț, dela devotamentul ei pentru prunci sănătoși la minte și la trup și dela mândria ei de-a vedea pe fiii săi, ca pe niște tinere odrasle de maslin împrejurul mesei sale, având în aceeași vreme tăria sufletească de-a munci, a cruța și a-și jertfi pentru ei atât plăceri de ordin inferior, cât și frumuseța fizică. Cu cât femeia va fi mai bine educată în înțelesul genuin al cuvântului, cu atât viața conjugală va fi mai curată și mai încărcată de daruri și binecuvântări. Educația aceasta însă nu se poate închipui fără sprijin din partea sentimentului religios, iar acesta se desvoaltă și întărește prin practica vieții religioase: prin rugăciuni rostite în comun, în familie, prin sfințirea Duminicii în înțeles creștinesc, prin încunjurarea crișmelor, a lenei și a luxului și prin împlinirea actelor de caritate.

Aceia, cari au studiat mai de aproape viața poporului nostru dela sate, au ajuns la rezultate dureroase: zi de zi scade religiozitatea și moralitatea. De aici apoi concubinatele compromițătoare, mulțimea bastarților, cari se pierd pentru noi prin institutele de creștere străine; divorțurile păgubitoare din toate punctele de vedere, părăsirea portului frumos și solid, național și îndrăjirea portului cosmopolit, sub care se cosmopolitisează și inimile; alcoolismul pustiitor; lipsa cunoștințelor din gospodăria casnică, neîngrijindu-se nimenea de un curs de menaj pentru țărancele noastre; scăderea însuflețirii pentru ce e al nostru și împușinarea spiritului de jertfe, ce le reclamă susținerea instituțiilor noastre culturale, pentru cari ar trebui să ne jertfim și cel din urmă lucru, ce nu-i necesar...

Nu mai continuăm pomelnicul relelor, cari înădușesc satele noastre, ci ne exprimăm bucuria, că Doamnele noastre sunt hotărâte a conlucra cu toată energia la sanarea aceloră, inițiind o frumoasă și înălțătoare luptă pentru imprimarea caracterului creștinesc în familie și în societatea noastră.

Dorim izbândă acestei întreprinderi, ce va și urmă, dacă membrii inteligenței noastre: bărbați și femei, preoți și laici ne vom nizuși să ne reformăm individual, deprinzându-ne unii fiecare în tăcere la învățarea isteasă a armei credinței împotriva naturii noastre corupte, împotriva patimilor, prin ce vom influența puternic asupra poporului nostru. Să nu uităm, că constant și între orice împrejurări numai acela se va lupta pentru binele deaproapelui: pentru o familie cinstită, pentru școala confesională, pentru frumusețea casei Domnului și pentru caracterul creștinesc al societății, care se luptă cu armele religiunii lui Hristos și pentru curățenia sufletului său.

Senior.

*

Avem noi auctoritate în ce privește limba cărților bisericești? Revista de predici, care iese la mănăstirea Prislopului, îngrijită de păr. ieromonah Leon I. Manu, „*Cuvântul Adevărului*“, în fruntea Nr. 6. (Iunie) are un articolăș intitulat: „Vorbiți și scrieți românește pentru Dumnezeu“. Pornind din scrisul unei foi din România, care a socotit, că cel mai cuminte lucru ce se poate face azi este sbiciuirea „limbei puțin populare și a ortografiei ruginite a unor cărți rituale edate până în 1905 (sic!) la Blaj“ și aprobând pe dea'tregul ținuta acestei foi, „*Cuvântul Adevărului*“ crede că trebuie să meargă și mai departe, ajungând la concluzii foarte greșite.

Iată din cuvânt în cuvânt ce se spune la sfârșitul articolășului din chestie: „Deci vorbiți românește, în biserică cântați românește, în predici grăiți la înțelesul poporului! Iar dacă primiți cărți bisericești tipărite cu cuvinte *străine de popor*, nu (sic!) roștiți acele cuvinte, ci cele corespunzătoare. Să știți, că în senzul canoanelor (!) limba liturgică nu se schimbă după planul celorce revăd edițiile, ci rămâne tot cea veche, chiar dacă ajunge a fi *moartă pentru uzul poporului de azi*“¹⁾. Senzul acestui pasaj e limpede pentru oricine dela întâia citire. El cuprinde două lucruri: 1. provocarea la eliminarea, în practică, a tuturor cuvintelor „străine de popor“ din cărțile noastre bisericești și înlocuirea lor cu „cele populare corespunzătoare“; 2. o vădită contrazicere întrucât se susține, că cuvintele „populare corespunzătoare“ (cu cari ar trebui înlocuite cuvintele „străine de popor“) să se folosească chiar și

¹⁾ Sublinierile și parantezele sunt ale noastre.

atunci când ar ajunge „să fie moarte pentru uzul poporului de azi“.

Asupra contrazicerii acesteia nu insistăm mai pe larg, fiindcă ea în sine nu are nici o importanță, privind singur logica autorului, dar ținem să ne oprim puțin asupra punctului prim. Într'ânsul se susține, că preoțimea noastră — căreia se adresează revista — ar avea îndreptățirea să schimbe textul din cărțile noastre rituale, aprobate de auctoritatea bisericească, după cum o taie capul, stabilindu-se ca unica normă simțul de limbă al fiecărui preot, care — asta se subînțelege! — oricum ar fi, este superior simțului limbistic al „acelora, cari revăd edițiile“.

Ei bine, noi găsim că aceasta ar duce la o completă anarhie și protestăm cu toată tăria împotriva acestor fel de mișcări nesocotite. Noi știm că în ce privește textul cărților liturgice în Biserica noastră avem o normă, dela care nu-i iertat să ne abatem, și anume voința autorității noastre bisericești, manifestată prin publicarea, în cărțile rituale, ale textului revăzut și aprobat de dânsa. Textul acesta trebuie socotit de text autentic și astfel singurul îndreptățit de-a fi rostit la singuraticile funcțiuni. Nime nu are dreptul de-a schimba ceva într'ânsul, fără *numai auctoritatea bisericească competentă*, așa după cum prescriu canoanele.

Altceva este apoi, că limba și ortografia stabilită și întrebuițată în textul autentic al cărților noastre liturgice lasă ori nu lasă de dorit. Asupra acestei chestii se poate discuta cu deplină libertate, și socotim că s'ar impune chiar o discuție mai largă asupra ei, dar roadele acestei discuții încă nu ar putea fi aplicate acelor texte decât tot pe calea auctorității bisericești competente. Aceasta auctoritate nu este însă „Cuvântul Adevărului“ și cu atât mai puțin simțul de limba al singuraticilor preoți.

Dr. Alexandru Rusu.

CRONICĂ.

Revizuirea bullei Christifideles. Toate organele noastre de publicitate au încrestat cu multă bucurie vestea deplin întemeiată, că suntem în preajma unei revizuii parțiale a dispozițiilor papale referitoare la episcopia de Hajdudorogh. Temeiul acestei bucurii este firește împrejurarea că revizuirea

se va face în favorul Românilor, și anume în sensul acela, că parohiile române adnexate noiei episcopii *fără voia lor* vor fi reîncopciate la provincia noastră bisericească.

Pentru biserica noastră hotărîrea aceasta a Romei este de-o importanță vitală. Asupra ei să stăruie mai pe larg în articolul din fruntea acestui număr, dar va trebui să se insiste asupra-i tot mai mult, mai ales de aci încolo, și anume în măsura cum ne vom apropia de înfăptuirea gândului revizuirii. Un singur moment nu-i iertat adeca să scăpăm din vedere împrejurarea că pentru realizarea potrivită cu intențiunile noastre a hotărîrii din chestie nu ajunge elanul unei însuflețiri momentane, ci ni-se cere în viitorul apropiat o activitate îndărânică și fără preget. Nu încape îndoială, că și executarea hotărîrii de revizuire a bullei »Cristifideles« se va face pe baza unei investigații făcute de anumite comisuni mixte. Și așa e de sine înțeles că câștigul nostru real din revizuirea bullei papale va atârna dela rezultatul acestor investigații. Și apoi ce folos de intențiunea frumoasă și înălțătoare a Romei, dacă pe baza investigațiilor nu ni-se va înapoiă nimic, sau aproape nimic!?

Nouă ne trebuie *toate* parohiile *românești*, și dacă toți cei chemați vom fi acum la înălțimea chemării noastre, în fața bullei deschise și lipsită de »afuriseniile« ce cuprindea, nimic nu va putea să zădărnicească împlinirea dorințelor noastre reale.

Dar ne vom ști oare ridică la această înălțime?! (ar.)

*

Consacrarea mănăstirii dela Prislop. Atund între dealuri, departe de orice altă așezare omenească, în mijlocul liniștei de codru se înalță mănăstirea Prislopului. Un veac și mai bine, de pe vremea vlădicului de Făgăraș Petru Paul Aron, titoria domniței Zamfira din neamul vevozilor Munteniei, părăsită și dărăpănată, abia de era cunoscută de locuitorii satelor megieșe și de cercetătorii învățați ai trecutului nostru.

De câțiva ani însă mănăstirea a fost renăscută, ca mitica pasere, ce din cenușa proprie își redobândește vieața. Grație stăruințelor și bunăvoinței păstorilor de pe vremi ai diecezei de Lugoj, pe a cărei hotar cade Prislopul Hațegului, mănăstirea se înalță astăzi frumos restaurată, și lângă ea o clădire nouă, potrivită de adăpost monahilor, cari de acum zilnic trecând pe lângă mormântul domniței Zamfira vor aduce rugăciuni și închinăciune, lăudând de șapte-ori în zi pe stăpânul lumii, pe supremul purtător de grijă peste neamuri, cerându-i să reverse har peste biserică și fiii săi.

În 25 Maiu n. s'a făcut consacrarea sfântului lăcaș, cu toată podoaba ritualului arhieresc.

Zilei de consacrare i-au premers însă câteva zile de o deosebită însemnătate. Poporul românesc, mai ales cel din satele ce mărginesc drumul *dela Blaj până la Prislop*, nu va uita pe episcopul, pe care l-au văzut în fruntea unei procesiuni de cler și popor, însoțind *tot pe jos* icoana Preacuratei Maice dela Prislop, în drumul ei spre casa, de unde acum vre-o 150 de ani urgia vremilor a fost îndemnat pe episcopul Aron, să o aducă la Blaj.

Fără de a atinge chestiunea, dacă icoana dela Prislop este sau nu făcătoare de minuni, singur faptul acesta: că un episcop nu a pregetat să manifesteze publice — în chipul cum episcopul Frențiu a făcut-o — credința bisericii în dogma cultului icoanelor sfinte, — *merită ca să fie fixat.*

Trăim, întru adevăr, vremuri, când duhul materialismului stăpânește pretutindena. Toată gândirea și activitatea omenească a zilelor noastre e cangrenată, întreg progresul omenesc, toate invențiile și descoperirile tehnice așa de moderne sunt puse astăzi în serviciul spiritului de câștig material, și interesele economice-comerciale sunt interesele de viață ale lumii moderne.

De aceea înțelegem anevoie, întâmplări, fapte, lucruri, cari nu stau în vre-un raport cu convingerile dela ordinea zilei. De aceea valorile etice, morale: idealismul adevărat, spiritul de autojertfire, religiositatea adâncă ne par ca lucruri dintr'o altă lume, dintr'o altă vreme, depărtată, foarte depărtată de noi. Mai ales nouă, intelectualilor, dintre cari mulți poate cu un zimbet de superioritate au primit și vestea peregrinajului pe jos dela Blaj la Prislop, și pe cari de-arândul numai pildele, de natura celei date de episcopul Lugoșului, mai sunt în stare să ne miște, să ne încălzească.

Fie, că nou inauguratul lăcaș dela Prislop, pus sub ocrotirea Peacuratei Vergure, să ajungă un centru de viață și de propagandă pentru valorile etice, pentru desvoltarea sentimentului adevărat religios la poporul nostru! (m.)

*

Foerster la Viena. Renumitul fost docent privat pentru filozofie și etică la universitatea din Zürich, *Dr. Friedrich Wilhelm Foerster*, și-a început cursul pedagogic la universitatea din Viena. Este lucru cunoscut, cum acest savant, care pe terenul pedagogiei moderne a readus principiile didactice

în vechea lor alvie creștinească, persecutat de prietiniile ideilor anticlericale, a fost silit să-și întrerupă cursurile la înalta școală elvețiană. Autorul epocalei opere: „*Autoritate și libertate*“, a fost obligat să simtă prin propria sa experiență, cât de restrânsă este libertatea, ce o îngăduie, ceice se profesază de adevărații apărători ai curentelor libere, cărora cândva li-a fost și el sincer tovarăș.

Născut în Berlin la 2 Iunie 1869, el a bătut un drum greu, ce duceă uneori — mai ales la începutul carierei sale — printre rândurile celor, cari voesc să smulgă din sufletele oamenilor »*prejudițiile*« etice creștine, pânăce a ajuns să-și intruchipeze într'o formă concretă sistemul pedagogiei sale. Foerster a înțeles, că fără Dumnezeu este absurdă moralizarea oamenilor și că fără religie etica prezintă aspectul melancolic al unei flori ofilite înainte de vreme.

Într'o serie întreagă de scrieri, mai mult ori mai puțin voluminoase, el a început să pledeze cu multă însuflețire pentru infiltrarea convingerilor religioase în suflete. Naturalismul pur și umanitarismul izolat de sentimentul adânc al unor raporturi necesare ale etice cu concepția moralei lui Hristos, sunt pentru Foerster două nonsenzuri, cari produc cele mai nefericite dezastre în sinul tinerimii.

De sigur învățatul pedagog încă nu a dat ultima lovitură de măestru sistemului său științific; de sigur vor trece încă vre-o câțiva ani, petrecuți în mijlocul catoliceii cetăți împărătești, până când va veni Foerster să șteargă din opera sa ultimele linii, cari îl mai despart de crezul principiilor noastre. Până atunci însă noi nu putem decât să ne bucurăm, că cel care a scris pagini sublime în „*Creștinismul și lupta dintre clase*“, în »*Păcat și ispășire*«, a ajuns la Viena tocmai acum, când lipsa unui educator al tinerimii pare urgentă. (ic.)

Cărți și reviste.

Au apărut »*Anxiele fundațiunii pentru ajutorarea ziaristilor români din Ungaria. I. Anul 1912*«. Sibiu 1913.

Este primadată, când epitropia administrativă a fundațiunii prezintă »o dare de samă generală asupra străduințelor, ce s'au depus și a rezultatelor, ce s'au ajuns cu privire la augmentarea averii fundațiunii, precum și asupra momentelor mai însemnate în cursul activității din anul încheiat« sub îngrijirea ei.

Sporul de avere în 1912 a fost de 14,983·15 cor., și s'a adunat din dividende și 0/0, din donațiunea erezilor fericitului Dr. A. Mureșan (3,587·28), din contribuiriile băncilor (3,879·44), din conferențe, din publicațiuni și din alte diverse dăruiri ocazionale. Rezultatul acesta judecat după împrejurările finanțiere extrem de grele din anii din urmă este cu adevărat mulțămitor.

În sensul literelor fundaționale îndatăce fundațiunea va ajunge la cor. 50,000, se va începe ajutorarea ziaristilor (§. 11), a văduvelor și a orfanilor legitimi ai unui ziarist. Ajutoarele sunt a) ocazionale; b) pentru călătorii de studii; c) pentru asigurare; d) viagere, date în mod permanent (§. 6. din regulamentul procedurii de ajutoare). Numai ziaristii profesionali din Ungaria cu o activitate cinstită și rodnică de cel puțin 5 ani, pot reflecta la ajutoarele de sub a, b, și c; iar la ajutoarele de sub d, numai cei ce au lucrat cel puțin 10 ani.

Fundațiunea va putea să-și împlinească însă menirea numai atunci, când va ajunge la un capital de 250,000 cor.; până atunci ajutoarele sunt mai modeste, așa p. e. cele permanente între 600 cor. și 1200 cor. la an. Mai târziu însă când epitropia va administra o avere de cel puțin 1/4 milion de coroane, ajutoarele pot fi majorate cu 500/0.

Dacă odată fundațiunea va putea să-și înceapă activitatea, publicul românesc va putea pretinde mai mult dela ziaristii nostri, decât pretinde astăzi și se nădăjduiește, că atunci vor înceta cu totul condeiele nechemate și scriitorășii de căpătuială, cari nu știu folosi hârtia fără să o maculeze. Pentruca această țintă să poată fi atinsă cât mai curând, invităm și noi cu drag pe abonenții nostri se alătore totdeauna, la prețul de abonament câțiva fileri și pentru fondul ziaristilor. (ic).

*

Zilele trecute ni s'a trimis, cerânduni-se »schimbul«, un număr al publicației lunare din America numită »*Chreștinul*«. Citisem deja mai de mult acest nume, între inseratele ziarului »America«, organul oficios al celor 58 societăți române de ajutor de acolo, dar deși bănuiam primejdia ce cuprinde pentru Românii noștri din America, nu puteam să insistăm asupra ei, neavând la îndemână nici un număr al acestei publicații. Acum o putem face, și nici nu întârziem un singur moment de-a o face.

»Chreștinul« este un organ scos din partea străinilor (redactor este un oarecare L. A. Gredys) cu scopul declarat al unei propagande pocăite printre Români. Nu e altceva decât o traducere într'o limbă românească pocită a publicației engleze

»The Christian«, și iese abia dela începutul acestui an în Cleveland O. Nr. 5. cuprinde o mică biografie alui William Carey, traducătorul bibliei în limba bengală, mai mulți articolași de propagandă, în cari ni-se spune că cine sunt și ce vreau bapțiștii, apoi câteva tâlcuri populare (numite »lecții pentru școala duminicală«) referitoare la locuri din Test. Vechiu, și pe urmă aduce »știri misionare«. Primejdia ce constituie aceasta foaie pentru emigranții noștri se invederează mai mult chiar prin aceste știri misionare dela urmă. Din ele aflăm că în West Pulmann, Ill., în Detrait, Mich. și în Cleveland O. Români de-ai noștri, mai ales din prin jurul Aradului, nu numai ca se lasă amăgiți să asculte propovădaniile lor, ci s'au și botezat. Așa în 20 Martie s'au botezat 2 Români, în 13 Aprilie misionarul Ilie Trutza a botezat 6 suflete, iar în 27 Aprilie a fost botezată femeia română »Ioana Tontza soția fratelui Vechenti«. Datele aceste, cari ne încunoștințează singur despre trecerile mai noue, vor putea convinge pe oricine, că frații noștri din America sunt în cea mai mare primejdie de-ași pierde credința.

Preoții noștri din America vor lucra de sigur din toate puterile pentru a paraliza efectele propagandei pocăite, dar mult, foarte mult poate să facă și preoțimea noastră de acasă, îndemnând pe cei ce pleacă, cu tot dinadinsul, să se ferească de ispitele ce le-ar veni din aceasta parte. Și are sfântă datorință s'o facă! »America« ar putea să încete cu inserarea americanască a acestei veninoase publicații, iar foile noastre sunt rugate să nu-i dea »schimbul«.

Al nostru nu-l va avea! (ar.)

Cărți întrate la redacție.

Acatistier, sau carte ce cuprinde rugăciuni pentru pietatea fiecărui creștin. Ediția VI. Blaj 1913. Prețul cor. 1—5, după calitatea legăturii.

Dr. Valeriu Seni, Critica unei lecții. Îndrumări practice. Retipărire din »Foaia Școlastică«. Blaj 1913. Prețul 60 fil.

Francois Coppée — L. Nădejde, Vinovatul (Le coupable). Roman. („Biblioteca pentru toți“ Nr. 781—4). București 1913. Prețul lei 1'20.

L. Tolstoi — I. Constantinescu-Delabaia, Pamfil și Iuliu. Povestire din timpurile întâilor creștini („Biblioteca pentru toți“ Nr. 802) București 1913. Prețul 30 bani.

V. Demetrius, Puterea farmecelor și alte nuvele („Biblioteca pentru toți“ Nr. 825). București 1913. Prețul 30 bani.

Mariu Theodorian—Carada, Medalii și plachete. București 1913. Prețul lei 1'50.

Analele fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria. I. (Anul 1912). Sibiu 1913.

TELEFON.

N. București. Am citit și noi Cercularul VIII 1913 arhidiecezan și Vă dăm toată dreptatea. Ca dovadă lăsăm să urmeze observările ce faceți la concursurile celor 4 parohii curentate în acel circular. Iată-le: »1. Pentru ce nu s'ar putea stiliza condițiile de concurs, măcar în cadrele aceluiaș circular, la fel? 2. Pentru ce e nevoie ca dintre cereri (uneori rugări!) două serii să trebuiască a fi »subșternute«, când toate s'ar putea »înainta« cu multă ușurință? 3. Pentru ce e de lipsă ca unele cereri să fie »provăzute«, altele »înzestrate« și iarăș a treia serie »adjustate« cu documente? 4. Pentru ce nu se cere dela toți concurenții să producă aceleași documente. Și în urmă 5. Pentru ce trebuie să se numească »atestatul de moralitate« și »atestat despre purtarea morală« și »atestat de conduită morală«? — Desigur s'ar putea și altfel, căci s'ar putea fixa cu ușurință o formulă generală. Nu trebuie să uitați însă, că azi concursurile se publică în întregime așa după cum scrie referentul conceptul, și referenții sunt tot alții și alții.

I. R. in C. E foarte trist și dureros, că la DVoastră nu-i nici un început bun pentru un viitor frumos și bogat în roade vrednice de un popor, care n'are chemarea numai să sufere și să mănce. A spune, că cu poporul nu se poate face nimic, înseamnă a nu cunoaște poporul, ori a fi intenționat »fatalist«, ca cu un aer de filozof să-ți acoperi trândăvia și indiferentismul. Ascultă, ce e în stare să facă interesul sincer față de cauza mare a înălțării poporului, zelul apostolic și dragostea preoților! În Ciucmandru sunt vre-o 300 gr.-catolici între o mulțime de Sași. Au foarte puțin imobil, ca în toate comunele, în cari Români sunt cu Sașii, și acolo, afară de pruncii mici și de 8 bătrâni, toți știu ceti și scrie; 20 familii poartă ziare; 30 bărbați și femei au cărți de rugăciune; au 2 reuniuni de bărbați numite »Vecinătăți«; femeile au reuniune pentru înfrumusețarea bisericii; este reuniunea feciorilor; reuniune de temperanță; reuniune mariană; reuniune pentru creșterea vitelor și o însoțire de credit sistem Reiffessen. Toate acestea le-a făcut poporul sub conducerea preotului actual și a antecesorului său. Comuna bisericească a DVoastră e și mai mare și mai bogată și din toate acestea n'aveți nimic. Frate, preotul DVoastră să nu se tot bocească, nici să nu aștepte, ca alții să steie la spate, ci să se pună pe lucru ș'apoi înainte!

SUMARUL:

Redacția: Sus inimile! — **Dr. Ioan Coltor:** Gânduri de Rusalii. — **Zenovie Pâclișanu:** Din istoria bisericească a Maramurășului (Episcopul Dosofteiu Teodorovici) (IV. Articol final). — **Senior:** Tipicul serviciului liturgic arhieresc (Sfânta liturghie. II.) — **Insemnări:** În jurul reuniunilor de femei (Senior); Avem noi auctoritate în ce privește limba cărților bisericești? (Dr. Alexandru Rusu). — **Cronică:** Revizuirea bullei Christifideles (ar.); Consacrarea mănăstirii dela Prislop (m.); Foerster la Viena (ic.). — **Cărți și reviste:** „Analele fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria I. Anul 1912“ (ic.); „Chreștinul“ (ar.); Cărți întrate la redacție. — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.